

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

“Avrupa ve Türkiye’de Göç Ağı”

Mültecilerin Yasal ve Sosyal Haklarına İlişkin Kamu Personeli Eğitim Kılavuzu

2017

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

Proje Hakkında

Sivil Toplum Diyalogu Programı tarafından desteklenen “Avrupa ve Türkiye’de Göç Ağı” (Migration Network for Asylum seekers and Refugees in Europe and Turkey) projesi, Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinden sivil toplum kuruluşlarını ortak konuların çevresinde bilgi ve deneyim paylaşımlarını sağlamak ve aralarında sürekli bir iletişim inşa etmeleri için bir araya getirmeyi amaçlamaktadır. Avrupa Birliği Bakanlığı programın teknik uygulamasından sorumlu kurumken, Merkezi Finans ve İhale Birimi programın sözleşme makamıdır.

Yunanistan sivil toplum kuruluşu Uzmanlar İşbirliği’nin Atina Ağı (ANCE), ve Türkiye’deki İstanbul Kültür Üniversitesi Küresel Siyasal Eğilimler Merkezi (IKU-GPoT), İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (IKGV) ve Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD) tarafından uygulanan 14 ay süreli “Avrupa ve Türkiye’de Göç Ağı” projesinin genel hedefi, AB-Türkiye sivil toplum işbirliğini, göç ve sığınma politikalarını AB standartlarına göre ilerletmek ve Türkiye ve AB arasında göç yönetimine ilişkin ortak bir yaklaşımı geliştirmektir.

Hedefler daha spesifik olarak şöyle belirtilebilir:

- İnsan hakları ve göç yönetimi alanlarında reformların geliştirilmesi ve uygulanmasına katkıda bulunmak için Türk sivil toplum kuruluşlarının kapasitesini geliştirmek;
- Türkiye ve Yunanistan arasında sivil toplum işbirliğini ve göç ve sığınma yönetim sistemleri hakkında bilgi alışverişini güçlendirmek;
- Türk ve Yunan toplumlarının sığınmacı ve göçmen hakları konusunda farkındalıklarını arttırmak.

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

Yeni göç hareketi

2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş ertesinde meydana gelen büyük göç akını İkinci Dünya Savaşından itibaren dünyanın karşılaştığı (aynı tarihlerde dünyanın birçok coğrafyasında meydana gelen göç hareketleri de dikkate alındığında) en büyük insan hareketlerinden biri olarak tarihteki yerini aldı.

Yeni göç dalgasının diğerlerinden farkını, bu tarihsel olayı bugünün iletişim imkânlarını kullanırken analiz edebilme olanağımız olarak belirtilebiliriz. Anlık haberler, anlık müdahale çabaları, örgütlenme ve yardımlaşma etkinlikleri durumu daha farklı ve hızlı ele alma becerisini de beraberinde getiriyor.

Ortadoğu ülkeleri, Türkiye ve Yunanistan ise bu anlamda kamu gücünün yeni örgütlenme biçimleriyle de meselenin hem aktörü hem de parçası haline geldiği bir dönemden geçiyor.

Geri gönderme merkezleri (GGM): Tanım, ilkeler ve amaç¹

İdari gözetim altına alınan yabancıların barındırılmaları ve kontrol altında tutulmaları amacıyla kurulan ve doğrudan işletilen veya kamu kurum ve kuruluşlarıyla, Türkiye Kızılay Derneği veya kamu yararına çalışan derneklerden göç alanında uzmanlığı bulunanlarla protokol yapılarak işlettirilen merkezleri ifade eder. Yasal çerçevesi 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 58 ve 95 inci maddelerine göre belirlenen Geri Gönder Merkezleri İhtiyaç olan il ve ilçelerde Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün teklifi üzerine, İç İşleri Bakanlığının onayıyla kurulur.

GGM’leri bu çerçevede bazı esasları gözeterek faaliyette bulunurlar. Öncelikle insan haklarını temel alan bir yaklaşımı benimsemek durumunda olan GGM’ler buna göre;

- Yaşam hakkının korunması.
- İnsan odaklı yaklaşım
- Refakatsiz çocuğun yüksek yararının gözetilmesi.
- Özel ihtiyaç sahiplerine öncelik tanınması.
- Kişisel bilgilerin gizli tutulması.

¹ Resmi Gazete, Sayı: 28980. 22.04.2014. Son erişim tarihi:20.02. 2017

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

- e) Yapılacak işlemlerde ilgililerin bilgilendirilmesi.
- f) Barınanların sosyal ve psikolojik açıdan güçlendirilmesi.
- g) Barınanların inanç ve ibadet özgürlüklerine saygı gösterilmesi.
- ğ) Barınanlara dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin hizmet verilmesi gibi yerine getirmek zorunda olduğu amaç veya işlevden bağımsız olarak bazı ilkelere sadık kalmayı benimsemiştir.

GGM'ler yukarıda anılan ilkeleri ihlal etmeden şu hizmetleri verirler:

- a) Barınma ve beslenme.
- b) İç ve dış güvenlik.
- c) Yabancı tarafından bedeli karşılanamayan acil ve temel sağlık hizmetleri.
- ç) Psikolojik ve sosyal destek faaliyetleri.
- d) Özel ihtiyaç sahiplerine uygun alanların tahsis edilmesi.
- e) Barınanların kıymetli eşyalarının emanete alınması.
- f) Merkezler arası nakil ve sınır dışı nakil işlemleri.
- g) Genel Müdürlükçe uygun görülen diğer hizmetler.

Düzensiz Göçün Azaltılması²

2011'den sonra özellikle Ortadoğu'da baş gösteren ve milyonlarca insanı yerinden eden iç savaş ve çatışmaların akabinde devam eden süreçte Avrupa ülkeleri kesin bir ortak tutumla geliştirilen bir anlaşmayı hayata geçirmemiştir. Türkiye AB ülkeleri ile yürüttüğü görüşmeler ve anlaşmalarla bu süreçte önemli bir rol üstlenmektedir. Türkiye'nin son otuz yılda göç alan bir ülkeye dönüşmesi, yakın tarihin en önemli olgularındandır ve Avrupa Birliği'ne muhtemel üyeliği bağlamında sıkça tartışılan bir meseledir. Türkiye gitgide daha fazla büyük çaplı göç ve sığınma akışlarıyla karşılaştığından, bu yeni göç fenomeni yalnızca ülke için değil, aynı zamanda daha geniş Avrupa coğrafyası bağlamında da bir dizi sosyal, ekonomi ve siyasi

² Ahmet İçduygu, Damla B. Aksel (2012) Türkiye'de düzensiz göç, Uluslararası Göç Örgütü, Ankara

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

sonuçlar doğurmuştur. Ülkeye gelen “göç ve sığınma akışlarının yönetimi” bağlamında, bilhassa devlet kurumlarının ve hukuki çevrelerin düzensiz göç ve sığınma fenomeniyle nasıl başa çıkacağı sorusu en çok tartışılan meselelerden biri haline gelmiştir.

Türkiye’de “göç yönetimi” konusu, yalnızca son on yıl içerisinde resmi meselelerin ön sıralarına taşınmıştır. Son on yılda göçü yönetmeye ilişkin resmi girişimler AB düzenlemelerine uyum çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

Türkiye’nin AB üyeliğine adaylığını ilan eden 1999 Aralık tarihli AB Helsinki kararları ve 2005 yılında Türkiye ile üyelik müzakerelerinin başlayacağını duyuran AB’nin Aralık 2004 tarihli Brüksel kararı, Türkiye’deki göç politikaları ve uygulamaları alanlarına yeni soru işaretlerini ve meseleleri gündeme getirmiştir. Süregelen müzakere süreci konuyu karmaşık hale getirmiş ve Türkiye ile AB ilişkilerinin ön sıralarına taşımıştır. Bu tartışmalar, Türkiye’nin AB’ye entegrasyonunun sağlığının ve istikrarının yalnızca ülkenin ekonomik, sosyal ve siyasi dönüşümlerine değil, aynı zamanda özellikli politika meselelerine de dayandığını göstermiştir.

Düzensiz göçün azaltılmasına yönelik hukuki çerçeve farklı yasal dayanaklara göre çizilmektedir:

Pasaport Kanunu, Yabancıların İkameti ve Seyahati hakkında Kanun, Küresel Suç Örgütleriyle Mücadeleye İlişkin Kanun, Türk Ceza Kanunu, İş Kanunu, Türkiye’de Eğitim Gören Öğrencilere İlişkin Kanun, Türk Vatandaşlığı Kanunu, Doğrudan Yabancı Yatırımlarına İlişkin Kanun, Uluslararası Karayolu Taşımacılığı, İnsanların ve Malların Taşınması hakkında Yönetmelikler, Şehirlerarası Yolcu Taşımacılığı hakkında Yönetmelik, Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Geçici Koruma Yönetmeliği ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

Türkiye’de Mülteciler İçin Statü Belirleme Kriterleri³

Türkiye iltica sistemindeki en belirleyici özellik, 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi’ne koyulan coğrafi sınırlamadır. Bu sınırlama bağlamında Avrupa Konseyi’ne üye olan ülkeler dışından gelen ve uluslararası koruma ihtiyacında olan kişiler Türkiye’de mülteci olarak tanınmaz ve kalıcı bir uluslararası korumaya erişemez. Türkiye, Avrupa Konseyi üyeleri dışından gelen ve bireysel olarak

³ Mültecilerle Dayanışma Derneği (2015) Türkiye’de Mültecilerin Kabul Koşulları, Hak Ve Hizmetlere Erişimleri: Uydu Kentler İzleme ve Raporlama Projesi Raporu, Egeus Matbaacılık, İzmir

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

uluslararası koruma başvurusunda bulunan kişilere, iltica taleplerinin değerlendirilmesi sürecinde “geçici sığınma” ve buna bağlı olarak “geçici ikamet izni” vermektedir. Bu duruma bağlı olarak uluslararası koruma talebi olan bir kişi, Avrupa Konseyi üyesi olmayan ülkeden geliyorsa Türkiye’de hem Türkiye Cumhuriyeti makamlarına -İçişleri Bakanlığı- hem de Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliğine (BMMYK) kayıt olmaktadır. İçişleri Bakanlığı başvuruları geçici sığınma ve geçici ikamet izni bakımından değerlendirir; BMMYK da kendi mülteci statüsü değerlendirme prosedürünü yürütür ve kalıcı çözüm amacıyla mülteci statüsü alanları üçüncü bir ülkeye yerleştirmeye çalışır. “Paralel prosedür” olarak adlandırılan bu değerlendirmeler tamamlanana kadar, uluslararası koruma talebi olan kişi, İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenen ve “uydu kent” olarak anılan illerden birinde ikamet etmek zorundadır. Türkiye iltica sisteminde bir dönüm noktası olarak nitelendirilebilecek 4 Nisan 2013 tarihinde, Türkiye’nin ilk iltica kanunu TBMM tarafından kabul edilmiştir. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile birlikte, bugüne kadar yönetmelik ve genelgelerle idare edilen iltica sistemi artık müstakil bir kanunla yönetilmektedir. Kanun, uluslararası korumaya ihtiyaç duyanlar da dâhil tüm yabancılarla ilgili politika, stratejilerin oluşturulması ve yürütülmesinden sorumlu olarak sivil ve uzmanlaşmış bir kurumun hukuki bağlamını oluşturmuştur. Bu bağlamda kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) merkez teşkilatı şimdiye kadar Emniyet Genel Müdürlüğü, Yabancılar Hudut İltica Daire Başkanlığının yürüttüğü iş ve işlemleri devralmıştır. Taşrada ise işlemler İl Göç İdaresi Müdürlükleri ve Yabancılar Şube Müdürlükleri tarafından birlikte yürütülecektir. Türkiye’nin uyguladığı coğrafi sınırlama YUKK’ta da korunmuştur. Coğrafi sınırlama, -YUKK öncesi dönemde de olduğu gibi- ulusal mevzuatta kullanılan uluslararası koruma statülerine dair terminolojinin, uluslararası terminolojiden farklı olmasına sebep olmaktadır. Bununla birlikte YUKK, uluslararası koruma çeşitleri bakımından mevzuata yeni kavramlar katmıştır. 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği ile 2006 Uygulama Talimatı ile şekillenen önceki mevzuatta, İçişleri Bakanlığına iltica ve sığınma başvurusunda bulunan kişilere başvuruları sonuçlanıncaya kadar ‘iltica veya sığınma başvuru sahibi’ denilmekte; başvurusu sonuçlanan Avrupa Konseyi ülkesinden gelen kişilere ‘mülteci’; Avrupa Konseyi üyesi olmayan ülkeden gelen kişilere ise ‘sığınmacı’ statüsü verilmekteydi. Ancak, sığınmacı statüsü daha çok kâğıt üzerinde kalmaktaydı. BMMYK tarafından üçüncü bir ülkeye yerleştirilecek mültecilere, ancak yurtdışına çıkış işlemlerinin tamamlanması esnasında yani Türkiye’deki son günlerinde sığınmacı statüsü verilmekte idi. 11 Nisan 2014 tarihi itibarıyla tüm hükümleri ile birlikte yürürlüğe giren YUKK ise uluslararası koruma çeşitlerini, ‘mülteci’, ‘şartlı mülteci’ ve ‘ikincil koruma’ olarak şekillendirilmiştir.

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

Mülteci Hukuku Açısından AB-Türkiye Anlaşması⁴

Türkiye ve Avrupa Birliği arasında imzalanan ve 20 Mart 2016'da yürürlüğe giren ve göç/iltica/sığınma hareketlerine ilişkin kararların alındığı bir anlaşmadır. Şunları içerir:

- 20 Mart 2016 tarihi itibarıyla Türkiye'den Yunan adalarına geçen tüm yeni düzensiz göçmenler Türkiye'ye iade edilecek. İade işlemi, AB hukukuna ve uluslararası hukuka tam olarak uygun şekilde gerçekleştirilecek; hiçbir surette toplu sınır dışı etme işlemi olmayacak.

- Korunmaya muhtaç gruplara yönelik BM Kriterleri dikkate alınmak suretiyle, Yunan adalarından Türkiye'ye iade edilen her bir Suriyeli için, Türkiye'den bir diğer Suriyeli AB'ye yerleştirilecek. BMMYK'nın yanı sıra Komisyonun, AB ajanslarının ve diğer üye devletlerin desteği ile geri dönüşlerin başladığı ilk günden itibaren bu ilkenin uygulanmasının sağlanmasına yönelik bir mekanizma tesis edilecek. Daha önce düzensiz bir şekilde AB'ye girmemiş ya da girmeye teşebbüs etmemiş göçmenlere öncelik verilecek.

- Türkiye, Türkiye'den AB'ye yasadışı göçe yönelik yeni deniz ve kara güzergâhlarını önlemek için gerekli her türlü tedbiri alacak ve bu amaç doğrultusunda AB'nin yanı sıra komşu devletlerle de işbirliği yapacak.

- Türkiye ve AB arasındaki düzensiz geçişler sona erdiğinde ya da en azından büyük ölçüde ve sürdürülebilir şekilde azaltıldığında Gönüllü İnsani Kabul Planı uygulamaya koyulacak. AB üye devletleri bu plana gönüllülük esasında katkıda bulunacak.

- Tüm beklentilerin karşılanması kaydıyla, en geç Haziran 2016 sonuna kadar Türk vatandaşlarına yönelik vize gerekliliklerinin kaldırılması amacıyla, Vize Serbestisi Yol Haritasının katılan tüm üye devletler bakımından yerine getirilmesine hız verilecek.

- AB, Türkiye ile yakın işbirliği içerisinde, Türkiye için Sığınmacı Mali İmkânı kapsamında başlangıç olarak tahsis edilen 3 milyar Euro'nun ödenmesini hızlandıracak ve mart ayı sonundan önce, Türkiye'nin sağlayacağı hızlı bildirimler ile tespit edilecek geçici koruma altındaki kişilere yönelik daha çok sayıda projenin finansmanını sağlayacak.

- AB ve AB'ye üye devletler, özellikle Türkiye sınırına yakın belirli alanlarda Suriye içindeki insani koşulların iyileştirilmesine yönelik olarak ve yerel nüfusun ve mültecilerin daha güvenli olacak alanlarda yaşamasını sağlamak üzere Türkiye ile her türlü ortak çabayı gösterecek.

⁴Euronews, <http://tr.euronews.com/2016/03/24/ab-turkiye-multeci-krizi-anlasmasi-yururlukte>, Son erişim tarihi: 20.02.2017

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

Kavramlar

Mülteci

1951 Cenevre Mülteci Sözleşmesine göre mülteci ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişidir.

Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 145 taraf ülkenin imzaladığı Sözleşme, dünyada iltica hukukuna/mültecilerin haklarına ilişkin en temel belge olduğu için, taraf ülkeler iltica sonrası statüleri belirlerken bu tanımı merkeze alırlar. Türkiye Sözleşmeyi *coğrafi sınırlama* koşuluna göre imzalamıştır. Yani Avrupa Konseyi'ne üye olmayan ülkelere gelen sığınmacılar bu sınırlamadan dolayı mülteci statüsüne sahip olamazlar. Bunun yerine kendilerine uluslararası koruma sağlanır.

Sığınmacı

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK/UNHCR) sığınmacıyı, başka bir ülkeye sığınma/iltica talebinde bulunan, kendisine uluslararası olarak koruma arayan fakat başvuru süreci henüz sonuçlanmamış kişi olarak tanımlar. Başka bir ifadeyle, iltica talebinde bulunanlar başvuru süreci tamamlanana kadar sığınmacı olarak kabul edilirler. Eğer başvuruları olumlu sonuçlanırsa mülteci statüsü kazanırlar.

Göçmen

Kişinin hukuki statüsüne, gönüllü olarak göç ediyor olup olmamasına, göç etmesine yol açan etkenlere ve göç ettiği yerde ne kadar kalacağına bakılmaksızın ülkeler arası sınırları geçen veya geçmiş olan ya da aynı ülke sınırları içinde hâlihazırda ikamet ettiği yerden uzakta olan kişidir. (Bkz. Uluslararası Göç Organizasyonu sözlüğü)

Ekonomik Göçmen

Gönüllü olarak, kişisel veya ailevi sebeplerle daha iyi ekonomik bir yaşam ve geçim koşulu arayışıyla yaşadığı yeri terk ederek başka bir yere (ülke veya şehir) göç eden kişidir. Mültecilikle arasındaki sınırı çizmek bazen zordur. Örneğin etnik ve dinî bir grubun geçim ve çalışma koşullarının zorlaştırılmasının hem ekonomik hem de siyasî bir yönü olabilir. Bu nedenle kişinin durumunu belirleyen gerekçeler ekonomik gibi görünmekle birlikte dolaysız olarak varlığını tehdit eden unsurları taşıyor olabilir. (Bkz. Handbook on

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees)

Düzensiz Göç

Düzensiz göç kavramının evrensel olarak kabul edilmiş açık bir tanımı yoktur çünkü göç eden kişinin terk ettiği, geçtiği ve varmakta olduğu ülkenin hukukuna göre statüsü farklılık gösterebilmektedir. Varış ülkesi perspektifinden düzensiz göç gerekli olan belgelere sahip olmadan o ülkeye geçme, orada kalma ve çalışma anlamına gelebilirken; terk edilen ülke açısından geçersiz pasaportla, seyahat belgeleri olmadan veya bazı idari şartları yerine getirmeden uluslararası sınırları geçmek anlamına gelebilir. Buna karşın “yasa dışı göç” kavramını ise insan kaçakçılığı benzeri suçlarla sınırlandırmak gibi bir eğilim mevcuttur. (Bkz. Uluslararası Göç Organizasyonu sözlüğü)

Zorunlu Göç

Doğal veya insanların eylemlerinden kaynaklı sebeplerle (doğal afet, nükleer ve kimyasal felaketler vb) yaşamları, geçim olanakları tehlike altına giren insanların buldukları yeri terk etmek zorunda kalmalarıdır ki kavram, mülteci ve zorla yerinden edilen insanların hareketlerini de kapsar. (Bkz. Uluslararası Göç Organizasyonu sözlüğü)

Varişta Mülteci / Prima Facie

Yaygın çatışma ve şiddet olayları vb. sonucunda gerçekleşen yoğun mülteci akınlarının yaşandığı dönemlerde, sınırı aşan herkes için bireysel sığınma görüşmeleri yürütmek mümkün değildir. Bu ve benzeri koşullarda insanların ülkelerinden kaçış sebepleri açık olduğu için bu tür görüşmelere gerek duyulmaz. Böylesi durumlarda bütün sığınmacı grubuna “varişta mülteci / *prima facie*” statüsü verilir. (UNCHCR Uluslararası Koruma Rehberi No:11)

Latince bir ifade olan *prima facie*, bağlamı içerisinde “ilk bakışta/ilk izlenime göre” anlamına gelir. Kitleli olarak sınırı geçen sığınmacı grubunun “ilk bakışta” iltica amacıyla sınırı geçtiği anlaşıldığı için, hepsi - aksi ispat edilene kadar – mülteci olarak kabul edilir. Diğer bir ifadeyle sığınacakları ülkenin topraklarına vardıkları anda mülteci olarak kabul edilirler.

Yerinde Mülteci

Kişi, kendi ülkesi dışındayken daha sonra ortaya çıkan koşulları takiben mülteci statüsüne geçebilir. Örneğin bir göçmen, ülkesinde meydana gelen silahlı çatışmalar ve şiddet içeren rejim değişikliği ya da

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

dâhil olduğu topluluğa yönelik artan şiddet eylemleri sebebiyle ayrıldığı ülkesine dönmek için haklı gerekçelere sahip olur. Bu aşamada iltica başvurusunda bulunarak mülteci statüsü elde edebilir. (Bkz.Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees)

Uluslararası Koruma

Devletlerin kendi vatandaşlarını koruma yükümlülüklerini yerine getiremediği durumlarda, başka ülkelere sığınma talebinde bulunan insanların güvenliğe ulaşmaları, tehlikeli olan yerlere gönderilmemeleri ve temel insan haklarından yararlanabilmeleri anlamına gelmektedir. Uluslararası koruma geçicidir. Bu süreçte koruma talebinde bulunan kişi sınır dışı edilemez, ülkesine geri gönderilemez. (Bkz.Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees) Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na göre bu koruma mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma statüsünü kapsar.

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

SAĞLIK

GEÇİCİ KORUMA

19.02.2011 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri Yönetmeliğe göre AFAD, 29 Nisan 2011 tarihinde Hatay'ın Yayladağı ilçesinden gelen yabancıların (ilk giriş noktası) barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçlarını diğer bakanlıklarla koordine etme faaliyetlerini yürütmüştür. Aynı bağlamda, Suriyeli mültecilerin bütün sağlık giderleri AFAD tarafından karşılanmaktadır.⁵ 2013/08 nolu genelge ile sağlık ve diğer hizmetlere erişimin kapsamı genişletilmiş, Türkiye genelinde 11 ilden 81 ile çıkarılmıştır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91. Maddesine dayanarak hazırlanan Geçici Koruma Yönetmeliği 22.10.2014 tarihli ve 29153 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.⁶ Yönetmeliğin 1. maddesi ile Türkiye'ye 28.04.2011 tarihinden itibaren gelen Suriye vatandaşları, Geçici Korumaya tabi tutulmaktadır.

Geçici Korumaya tabi kişiler, birinci basamak sağlık kuruluşları olarak nitelendirilen kuruluşlarda ilk kademe tanı, tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanabilirler. Sağlık ocakları, sağlık merkezleri, ana-çocuk sağlığı ve aile planlaması merkezi ve verem savaş dispanserleri birinci basamak sağlık kuruluşu olarak kabul edilmektedir. Bu kuruluşlarda ayrıca bulaşıcı hastalık riskine karşı gerekli tarama ve aşılama hizmetleri, bebek, çocuk ve ergenlere sağlanan hizmetler ve kadın ve üreme sağlığı ile ilgili hizmetlerden de faydalanabilmektedirler.

Birinci basamak sağlık kuruluşlarına ek olarak, Geçici Koruma başvurusu bulunan kişilerin ikinci ve üçüncü basamak sağlık kuruluşlarına da doğrudan başvurabilmesi mümkündür. Devlet hastaneleri ikinci basamak sağlık kuruluşları olarak kabul edilirken, eğitim ve araştırma hastaneleri ile üniversite hastaneleri ise üçüncü basamak kuruluşlar olarak nitelendirilmektedir. Ancak üniversitelerin sağlık uygulama ve araştırma merkezleri ile özel hastanelere doğrudan başvurulamamaktadır. Bu husus oldukça önemlidir; nitekim bazı acil durumlar gibi istisnai haller dışında bu yerlerde sevk olmadan sağlık hizmetinden ücretsiz olarak yararlanmaları kişiler için mümkün olmayacaktır. Ek olarak, sağlık uygulama ve araştırma merkezleri ile özel hastanelere sevkler ancak acil sağlık ve yoğun bakım durumları ile yanık ve kanser tedavisi için yapılmaktadır. Bunların yanında, henüz Geçici Koruma başvurusu yapmayan kişiler, yalnızca acil sağlık

⁵ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110219-12-1.pdf>

⁶ http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

hizmetleri ile bulaşıcı ve salgın hastalık durumlarında birinci basamak sağlık kuruluşlarından kimlik beyanıyla ücretsiz olarak yararlanabilirler.

“Geçici koruma” uygulaması altında olan kişilerin sağlık hizmetlerini ikamet adreslerinin bulunduğu ilde almaları esas olarak kabul edilmiştir. Ancak ikamet adresinin bulunduğu ilde tedavinin yapılamaması durumunda kişiler, tedavinin sağlanabileceği en uygun ve en yakın ilden başlamak üzere diğer sağlık kuruluşlarından sevk zinciri yoluyla yardım alabilmektedir. Ayrıca, acil haller söz konusu ise buldukları yerde acil sağlık hizmetlerinden yararlanabilmektedirler.

Geçici Korumaya tabi tutulan kişilerin faydalandığı sağlık hizmetleri bedeli Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) kapsamında sunulmaktadır.⁷ Her ne kadar, çok sayıda sağlık sorunu SUT kapsamında karşılanan sorunlar arasında olsa da, bu kapsamda olmayan ya da belirlenen limiti aşan tedaviler için ödeme talep edilmektedir. Yalnızca, kişilere doktoru tarafından reçete edilen ve SUT kapsamında olan ilaçları AFAD’la anlaşmalı eczanelerden bedelsiz olarak alabilmeleri mümkün olmaktadır. Bazı illerde ilaç katılım payı ve reçete katılım payı talep edilebilmektedir. Buna ek olarak eşdeğer ilaç verildiği hallerde de arada bir ücret farkı söz konusu olarak bu meblağ kişilerden talep edilebilmektedir.

ULUSLARARASI KORUMA

Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden herhangi bir sağlık güvencesi olmayan ve ödeme gücü bulunmayanlar, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümlerine tabidir. Genel sağlık sigortasından faydalanacak kişilerin primlerinin ödenmesi için Genel Müdürlük bütçesine ödenek konulur. Primleri Genel Müdürlük tarafından ödenenlerden ödeme güçlerine göre primin tamamı veya belli bir oranı talep edilir.⁸

Refakatsiz çocuklar, engelli bireyler, yaşlılar, hamile kadınlar, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da babalar veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişiler 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu uyarınca “özel ihtiyaç sahibi” olarak değerlendirilmektedir. Kanunda ayrıca özel ihtiyaç sahibi olarak değerlendirilen kişilere uluslararası ve geçici koruma kapsamındaki tüm hak ve işlemlerde öncelik tanınacağı belirtilmektedir.

⁷ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/03/20130324-3.pdf>

⁸ http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_kanun.pdf

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

Uluslararası koruma başvuru veya statüsü sahibi kişilerin faydalandıkları sağlık hizmetleri bedeli Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) kapsamında sunulmaktadır.⁹ Her ne kadar, çok sayıda sağlık sorunu SUT kapsamında karşılanan sorunlar arasında olsa da, bu kapsamda olmayan ya da belirlenen limiti aşan tedaviler için ödeme talep edilmektedir.

Ek olarak, kişilerin hastanelere gidebilmeleri için 182 numaralı telefon hattından randevu almaları gerekmektedir.

Uluslararası – Geçici Koruma Ortak Problemler

Bazı illerdeki hastanelerde özellikle de Arapça dilinde hizmet veren tercümanlar olsa da tercüme hizmetleri henüz oldukça kısıtlıdır. Ancak kişiler gerek gittikleri sağlık kuruluşunda gerekse de eczanelerde tercüman desteği alabilmek için Sağlık Bakanlığı'nın ücretsiz hattı olan 444 47 28'i arayabilir ve bu hattan İngilizce, Fransızca, Farsça, Arapça, Rusça ve Almanca dillerinde destek alabilmektedirler. Bir diğer husus ise hastanelerden randevu almak için arayacakları 182 numaralı telefon hattında henüz bir tercüme desteğinin bulunmuyor oluşudur. Dolayısıyla hastaneden randevu talep ederken bu numarayı kişilere tercüme desteği verebilecek bir kişiyle birlikte aramaları gerekmektedir.

Uluslararası ve geçici koruma başvuru ya da statü sahibi kişilerin karşılaştığı en büyük problemlerden biri Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 64/C maddesinde belirtilen; "Yabancı ülke vatandaşlarının; genel sağlık sigortalısı veya genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi sayıldığı tarihten önce mevcut olan kronik hastalıkların kurumca finansmanı sağlanmayacaktır." ibaresidir.¹⁰ Özellikle kronik böbrek yetmezlikleri ve Hepatit C gibi hastalıkları bulunan kişiler, sağlık sigortalarından faydalanamamaktadırlar. Bu durumda kişiler, bağlı buldukları İl Göç Müdürlüğü'ne, başvurularını sadece tıbbi tedavi görmek amacıyla yapmadıklarını belirten ayrıntılı bir dilekçe yazarak çözmeye çalışmaktadırlar.

⁹ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/03/20130324-3.pdf>

¹⁰ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.pdf>

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

Üreme Hakları

Üreme hakları, her yaş ve cinsiyetteki tüm insanlar için temel bir insan hakkıdır. Üreme hakları, uluslararası insan hakları kapsamında, tüm çiftlerin ve bireylerin;

- Çocuklarının sayı, aralık ve zamanlaması konusunda, hiçbir ayrımcılık, şiddet ve baskı olmaksızın, özgürce ve sorumlulukla karar verme,
- Bunun için gerekli bilgi ve olanaklara sahip olma,
- En yüksek standartta cinsel sağlık ve üreme sağlığına erişme haklarını içerir.

Ana Başlıkları

1. Yaşama hakkı
2. Kişinin güvenlik ve özgürlük hakkı
3. Eşitlik ve her türlü ayrımcılığın olmaması hakkı
4. Mahremiyet hakkı
5. Düşünce özgürlüğü hakkı
6. Bilgilenme ve eğitim hakkı
7. Evlenme ve aile kurma konusunda seçim yapabilme hakkı
8. Çocuk sahibi olup olmama ve ne zaman olacağına karar verme hakkı
9. Sağlıklı olma ve sağlığını koruma hakkı
10. Bilimsel gelişmelerden yararlanma hakkı
11. Toplanma özgürlüğü ve siyasete katılma hakkı
12. Kötü muamele ve işkenceye maruz kalmama hakkı

HIV/AIDS

HIV, bağışıklık sistemine zarar veren bir virüstür. Vücudun mikroplara karşı korunma sistemini bozarak tüm vücudu etkiler ve başka hastalıkların ortaya çıkmasına neden olur. Vücuda girdikten en erken 3 ay sonra "ELİZA" adı verilen kan testi ile saptanır. Ancak HIV taşıyıcılığı ve başkasına bulaştırma özelliği hemen başlar. HIV virüsünün neden olduğu hastalığın adı, AIDS' tir. Bu hastalık, virüs vücuda girdikten 5-10 yıl sonra ortaya çıkabilir. Hastalığın kesin tedavisi yoktur. Kullanılan ilaçlar, sadece hastalığın ilerleyişini yavaşlatmaktadır. Cinsel yolla bulaşan enfeksiyon geçirmiş olmak, bağışıklık sağlamaz. Her riskli korunmasız ilişkide bu enfeksiyonlar tekrar bulaşabilir.

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

DİKKAT!

- HIV/AIDS ve Hepatic-B, cinsel /ol dışında kan yoluyla ve/veya anneden bebeğe geçerek de bulaşır.
- HIV/AIDS ve Hepatit-B virüsünü taşıyor olmak, bir başkasına bulaştırmak için yeterlidir. Kişinin hasta olması gerekmez.
- AIDS ve Hepatit-B' nin tedavisi yoktur. Ancak Hepatit-B 'den aşı yaptırılarak korunulabilir.
- Diğer enfeksiyonların çoğunun tedavisi vardır. Ne kadar erken tedaviye başlanırsa o kadar kolay ve iyi sonuç alınır.
- Bu enfeksiyonlar tedavi edilmez ya da tedavisi geciktirilir ise kısırlığa, düşüğe, kansere ve ölüme neden olabilir.

HIV'den Korunmada Diğer CYBE'lerin Tanı ve Tedavisinin Rolü

Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların testlerle aranması ve bulduklarında tedavi edilmeleri, AIDS'e neden olan HIV enfeksiyonlarının yayılımını önlemede etkin bir yoldur. Cinsel yolla bulaşan diğer enfeksiyonlar ile HIV enfeksiyonları arasındaki ilişkiyi anlamak ve kavramak, riskli cinsel davranışları olan bireylerin, kendilerini HIV enfeksiyonlarından etkin bir şekilde korumalarını sağlayacak davranışlar geliştirmelerine ve bu konuyu önemsemelerine yardımcı olacaktır.

CYBE'ler ve HIV enfeksiyonları arasında nasıl bir bağlantı vardır?

CYBE'si olan bir kişi, HIV taşıyan bir kişiyle cinsel ilişkiye girdiğinde HIV ile enfekte olma ihtimali, enfeksiyon taşımayan bir kişiye göre 2-5 kat artmaktadır. Buna ek olarak; eğer HIV taşıyan kişinin başka bir CYBE'si var ise, cinsel ilişki yolu ile sadece HIV taşıyan kişilere göre çok daha yüksek oranlarda HIV bulaştırabilmektedir. Ciddi araştırmalar sonucu elde edilen değerli bulgular, kişilerde diğer cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların varlığı durumunda, kişiye HIV geçiş ve HIV bulaşma olasılığının arttığını göstermektedir.

1. **Duyarlılıkta artış.** Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, HIV enfeksiyonlarına karşı duyarlılığı iki yolla artırmaktadır. Genital ülserler (örn. Frengi, uçuklar veya şankroidlerin neden olduğu oluşumlar) sonucu üreme organların iç yüzeyini örten mukoza ve deri yüzeylerinde, enfeksiyon etkeninin kolayca geçebileceği bozuk bölümler ve çatlaklar oluşur. Bu sağlıklı yüzeyler, HIV için bir giriş kapısı görevi görürler. Buna ek olarak genital ülserlerin veya ülser olmaksızın seyreden cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların (Klamidya, bel soğukluğu ve trikomonas enfeksiyonlar gibi) neden olduğu

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

enfamasyon, üreme sisteminde salınan salgılardaki hücre konsantrasyonunu arttırarak, HIV'nin hedefi olan hücrelere geçişini kolaylaştırabilir (örn. CD4+ hücreleri).

2. **Bulaşıcılıkta artış.** HIV ile enfekte bir kişinin cinsel partnerine bu virüsü bulaştırma riskinin, kişide başka bir CYBE'nin var olması durumunda arttığı gözlenmiştir. Araştırmalar, HIV ile enfekte bireylerin aynı zamanda başka bir cinsel yolla bulaşan enfeksiyonları bulunması halinde, özellikle cinsel salgılar yoluyla HIV saçtıklarını göstermektedir. Örneğin aynı zamanda bel soğukluğu olan HIV'li bir erkeğin cinsel salgılarından atılan HIV miktarı, yalnızca HIV ile enfekte olan bir erkeğe göre iki katın üzerindedir. Menideki ortalama HIV konsantrasyonunun, HIV ile birlikte bel soğukluğu da taşıyan bir erkekte -sadece HIV taşıyan bir erkeğe göre- 10 kata kadar fazla olabilmesi de, bu savı destekler niteliktedir. HIV konsantrasyonu yüksek olan bu meni ve diğer cinsel salgılarla temas eden cinsel eşi HIV, çok daha kolay geçecektir.

CYBE'lerin tedavi edilmeleri, HIV yayılımını nasıl yavaşlatmaktadır?

Yapılan müdahale araştırmalarının bulguları, CYBE'lerin tespit ve tedavisinin, HIV bulaşma riskini azalttığını göstermektedir:

- Diğer CYBE'lerin tedavisi, kişinin HIV bulaştırma kabiliyetini azaltmaktadır. Araştırmalar, HIV ile enfekte kişilerin mevcut CYBE'lerinin tedavi edilmesinin, kişinin cinsel salgılarındaki HIV konsantrasyonu ve frekansını düşürdüğünü ortaya koymuştur.
- Herpes, taşıyıcısı olan kişileri HIV enfeksiyonlarına karşı daha duyarlı yapmakta, aynı zamanda HIV taşıyıcısı olanların da bu hastalığı bulaştırma riskini artırmaktadır. Tüm bireylerin -özellikle de herpes'i olanların, HIV olup olmadıklarını bilmeleri kritik önem taşımakta; Herpes'i olup da HIV taşımayan kişilerin HIV enfeksiyonlarına karşı daha fazla önlem alması gereklidir.
- Herpes ve HIV'yi birlikte taşıyan bireylerden oluşan gruplar üzerindeki çalışmalar ve izlemlerle, genital herpesin tedavisi ve cinsel eşi HIV geçişi arasındaki ilişkiler araştırılmaktadır.

HIV den korunmak için ne tür uygulamalar yapılır?

CYBE'lerden güçlü korunma, tarama testleri ve tedaviler HIV'nin cinsel yolla bulaşmasını önlemeye yönelik kapsamlı programlarda hayati rol oynar. Ayrıca CYBE'lerdeki eğilim, HIV epidemisinin gelişebileceği bölgelere ilişkin önemli ipuçları sunması; araştırma raporları ve kayıtlar aracılığıyla HIV yayılımının artış gösterebileceği bölgeleri tahmin etmede yardımcı olması adına da önemlidir. HIV ve diğer CYBE'lerin yayılımını kontrol edebilmek için, ülke düzeyinde HIV ve CYBE'lere yönelik tüm bulguların birbiriyle daha fazla ilişkilendirilmesi gerekmektedir.

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

Pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de CYBE'lerin ısrarlı ve sürekli bir biçimde var olduğu ve yayıldığı gözlemlenmekte; özellikle HIV'nin tedavi edilebilir diğer CYBE'leri olanlar arasında daha hızlı yayıldığı görülmektedir. Bu yayılımı azaltmak üzere aşağıdaki öneriler dikkatlerinize sunulmaktadır:

- Tedavi edilebilir CYBE'lerin erken tanı ve tedavisine yönelik çalışmalar, her düzeyde, HIV'yi önlemeye yönelik kapsamlı programların ana ve açık bir parçası olmalıdır.
- Diğer cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlarla birlikte HIV'nin de yaygın olduğu bölgelerde koruyucu, çalışmalar ile enfeksiyonların tespit ve tedavilerine yönelik programlar yaygınlaştırılmalıdır.
- CYBE şüphesi olanlar yanında erişkinler tanı amacıyla HIV aramaya yönelik testleri yaptırmaları da mutlaka önerilmelidir.
- HIV ve diğer CYBE'leri önlemeye yönelik programlarda kamu ve özel sektörün yakın işbirliği ile tüm aktörlerin ortak sorumluk alması gerektiği unutulmamalıdır.

Cinsel yolla bulaşan diğer hastalıkların erken tanı ve tedavisinin, HIV yayılımını önlemeye yönelik kapsamlı programların sadece bir parçası olduğu unutulmamalıdır. Programlarda mutlaka sosyal, davranışsal durumları dikkate alınarak, düzeltmeye yönelik çalışmalar yapılmalı; biyo medikal özellikler dikkate alınmalıdır. Konuyla ilgili daha fazla bilgi için:

- Tıp Fakülteleri Dermatoloji bölümlerine,
- Tıp Fakülteleri Mikrobiyoloji ve Enfeksiyon hastalıkları,
- Deri ve zührevi hastalıklar dispanserlerine bölümlerine başvurulabilir.

HIV, CYBE'ler ve Gebelik

CYBE'ler gebe kadınlarda gebe olmayan kadınlardaki etki ve sonuçlara neden olur. Rahim ağzı kanserleri, kronik hepatit, PID (karın içi enfeksiyonlar), kısırlık ve diğer komplikasyonlar beklenen sonuçlardır. Kadınlarda birçok CYBE'nin sessiz, belirtisiz ve bulgusuz seyrettiği unutulmamalıdır.

CYBE'ler anneden bebeğine gebelik sırasında, doğum sırasında ve doğum sonrasında geçebilmektedir. Frengi ve HIV gebelik sırasında geçebilirken, diğerleri (bel soğukluğu, klamidya, Hepatit-B, genital uçuklar, HIV) doğum sırasında vajinal kanaldan geçiş sırasında bulaşmaktadır. HIV için ayrıca anne sütüyle geçiş de söz konusudur. CYBE'si olan gebe kadınlarda erken doğum, amnios sıvısının erken gelmesi ve doğum sonu rahim iltihapları görülmektedir.

CYBE'lerin bebeğe olan etkileri, ölü doğumlar, düşük doğum ağırlıklı bebek, gözde iltihaplanma, zatürre, yeni doğan sepsisi, nörolojik defektler, körlük, sağırılık, akut hepatit, menenjit, kronik karaciğer

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

hastalıkları ve siroz olabilmektedir. Bu etkilerin pek çoğundan rutin doğum öncesi muayenelerde CYBE'leri aramaya yönelik testlerin uygulanmasıyla korunmak mümkündür.

CYBE'ler her sosyoekonomik düzeyde, her yaştan ve her eğitim düzeyindeki gebe kadında görülebilmektedir. Bu nedenle gebeliğin izlemi için yapılan ilk başvuruda klamidya, bel soğukluğu, hepatit-B, HIV ve frengi saptamaya yönelik testler uygulanmalıdır. Erken doğum hikayesi olan gebelerde bakteriyel vajinozis aranmalı ve varsa tedavi edilmelidir.

Klamidya, bel soğukluğu, frengi, trikomionas, ve bakteriyel vajinozis gebelik sırasında tedavi edilebilecek enfeksiyonlardandır. Virüs etkenli (genital uçuk, HIV gibi) CYBE'lerin tedavisi yoktur. Aktif genital uçuk yaraları olan kadınlar sezaryen ile doğum yaparak bebeğini uçuktan koruyabilir. Yine HIV taşıyan anneler için de sezaryen planlanmalıdır. Hepatit-B etkeni ile karşılaşmamış kadınlara, gebelikleri sırasında aşı programı uygulanabilir.

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

HASSAS GRUPLARLA ÇALIŞMA

Yeni binyılın başlangıcından itibaren artan bir şekilde mülteci sorunlarına yönelik büyük güvenlik konuları ve insani temelli kaygılar bulunmaktadır. İnsanlar, evlerini, ülkelerini terk etme nedenleri ne olursa olsun, vardıkları yerde nasıl karşılanırlarsa karşılanırlar, göç sonrası farklı derecelerde de olsa uyum güçlükleri yaşamaktadırlar. Devletlerin mültecileri kabul etme konusundaki isteksizlikleri, dünya çapında mülteci haklarını koruma sorumluluğu ve göreviyle kurulmuş Uluslararası ve ulusal mekanizmalar için zorlu sorunlar doğurmaktadır. Sistemli ve sürdürülebilir mekanizmaların inşası konusundaki eksiklik sığınmacı/göçmen/ mülteci ve yerinden edilmiş kişiler arasında spesifik ihtiyaçları olan kişileri diğer bir deyişle hassas grupları tekrar travmatize edebilmektedir. Hassas grupları diğer gruplara kıyasla, çatışma ve kriz zamanlarında ayrımcı uygulamalar, şiddet, doğal ve çevresel felaketler veya ekonomik zorluklarla karşılaşma riski daha yüksek olan herhangi bir grup veya toplumdaki kesimler olarak tanımlayabiliriz. Bu grupları ve tanımlamaları aşağıdaki gibidir:

- **Risk altındaki çocuklar:** Yaşı, bağımlılığı ve/veya olgun olmayışı nedeniyle risk altında olan 18 yaşın altındaki kişiler. Erken evlilik, çocuk evlilik, ergen hamilelik, çocuk ticareti bu hassasiyetin altında değerlendirilmektedir.
- **Refakatsiz çocuklar:** Her iki ebeveyninden ve diğer akrabalarından ayrı düşmüş ve hukuki veya geleneksel olarak bakımından sorumlu olan bir yetişkin tarafından bakılmayan 18 yaşın altındaki kişi.
- **Ayrı düşmüş çocuklar:** Diğer akrabalarından olmasa da her iki ebeveyninden ve hukuki veya geleneksel bakıcısından ayrı düşmüş 18 yaşın altındaki kişi. Dolayısıyla diğer aile üyelerinin refakatindeki erkek ve kız çocukları buna dâhil olabilir.
- **Yaşlılar:** Yaşına ek olarak özel ihtiyaçları olan 60 yaşındaki veya daha yaşlı kişi. Yaşlı bekâr kişiler ve yaşlı çiftler buna dâhildir. Diğerlerinin tek bakıcısı olabilirler, sağlık sorunları olabilir, yeni ortamlarına alışmada zorluk çekebilirler ve/veya aile üyeleri veya diğerlerinin başka psikolojik, fiziksel, ekonomik, sosyal veya diğer desteğinden yoksun olabilirler.
- **Risk altındaki kadınlar:** Bekâr anneler veya bakıcılar, bekâr kadınlar, dullar, yaşlı kadınlar, engelli kadınlar ve şiddet mağdurları gibi cinsiyetleri nedeniyle risk altında olan 18 yaşındaki veya daha büyük kadın.
- **Yalnız ebeveynler:** Öz veya üvey çocuklar veya diğer bakmakla yükümlü olunan kişiler dâhil bir veya daha fazla bakmakla yükümlü olduğu kişi (yaşlı kişi gibi) olan 18 yaşındaki veya daha büyük bekâr kişi. Bekâr ebeveyn/bakıcı esas gelir sahibi ve/veya bakıcıdır.

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

- **Aile birleştirme /Aile üyelerinden birinin kaybolması:** Aile birliği hakkı, ailenin evrensel olarak toplumun temel grup birimi ve mülteci korumaya yönelik temel ilke olarak kabul edilmesinde doğrudan bulunmaktadır. Aile birliği hakkı, koşullara göre var olan bir aileyi ayırmak üzere karar alındığında ya da önceden ayrılmış aile bireyleri bir araya gelemediğinde ya da bu bireylerin bir araya gelmelerine izin verilmediğinde ihlal edilmiş olabilir.
- **Spesifik hukuki ya da fiziksel koruma ihtiyacı:** Yaşama, özgürlüğe ya da fiziksel güvenliğe yönelik tehditler nedeniyle yasal koruma ihtiyaçları olan kişi.
- **Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Mağdurları:** Kişilere, cinsiyetlerine ya da toplumsal cinsiyetlerine yönelik olarak kamusal ya da özel yaşamda tehditler, baskı ya da özgürlükten keyfi olarak mahrum bırakma dâhil olmak üzere fiziksel, cinsel ya da psikolojik zarar ya da ızdırapla sonuçlanan şiddet eylemleridir. i) aile içinde gerçekleşen dövme, evdeki kız çocuklarına yönelik cinsel istismar, başlık parasına ilişkin şiddet, evlilik içi tecavüz, kadın sünneti ve kadına yönelik diğer zararlı uygulamalar, eşler dışında gerçekleşen şiddet ve sömürüye ilişkin şiddet dâhil olmak üzere fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet; ii) genel topluluk içerisinde gerçekleşen tecavüz, cinsel istismar, cinsel taciz ve iş yerinde, eğitim kurumlarında ve başka yerlerde gözdağı verme, kadın ticareti ve zorla alıkoyarak fuhuş dâhil olmak üzere fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet; (iii) nerede gerçekleşirse gerçekleşsin devlet tarafından gerçekleştirilmiş ya da göz yumulmuş fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet
- **Engelliler:** Doğuştan veya hastalık, enfeksiyon, yaralanma, travma veya yaşlılık nedeniyle ortaya çıkan fiziksel, ruhsal, zihinsel veya duyuşsal bozukluklar. Diğer kişiler ile eşit olarak topluma tam ve etkili katılımı engelleyebilmektedirler.
- **LGBTI:** Toplumsal cinsiyeti, cinsel yönelimi, cinsiyet kimliği ya da diğer faktörler nedeniyle toplumu tarafından ötekileştirilen ya da ayrımcılık, taciz, yerme, katılımdan mahrum bırakma ve/ya da fiziksel istismara maruz kalan kişi. Böyle bir ötekileştirme ya da ayrımcılık, önyargılar, homofobi, hoşgörüsüzlüğün diğer biçimlerinden kaynaklanabilmektedir
- **İşkence Mağdurları:** Bir şahsa veya bir üçüncü şahsa, bu şahsın veya üçüncü şahsın işlediği veya işlediğinden şüphe edilen bir fiil sebebiyle, cezalandırmak amacıyla bilgi veya itiraf elde etmek için veya ayırım gözetken herhangi bir sebep dolayısıyla bir kamu görevlisinin veya bu sıfatla hareket eden bir başka şahsın teşviki veya rızası veya muvafakatiyle uygulanan fiziki veya manevi ağır acı veya ızdırap veren bir fiil. İşkence bu nedenle dört ana unsurdan oluşur: 1) ciddi fiziksel ya da zihinsel acı ya da ızdırap; 2) niyet; 3)amaç; ve 4)devletin dahil olması. İşkence eylemleri, bunlarla kısıtlı olmamakla birlikte, vurma, tekmeleme, yakma, kesme, elektro şok, boğma, suyun altında tutma, sarkıtma, hücre hapsi, el/ayak tırnağı çekme ve cinsel saldırıyı/şiddeti Başka kişilere (buna aile

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

bireyleri ya da yakın arkadaşlar da dâhildir) yönelik fiziksel şiddete ya da cinayete tanık olmuş kişilerde işkence mağdurudur.

- **Ciddi Sağlık Problemleri:** İltica ülkesinde tedavi veya beslenme ve gıda dışı malzemelerin sağlanması bakımından yardım gerektiren ciddi sağlık sorunu.
- **İnsan ticareti mağdurları:** İnsan ticareti, esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılmak, fuhuşa zorlamak, zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, beden organlarının verilmesini temin etmek maksatlarıyla tehdit ve cebir/şiddet veya nüfuzu kötüye kullanmak veya kandırmak suretiyle, kişilerin tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleridir.

Hassas gruplarla çalışırken dikkat edilmesi gereken temel prensipler aşağıdaki gibidir;

- İnsan haklarına saygılı olunmalı,
- Objektif olunmalı,
- Gizlilik prensibinden bahsedilmeli,
- Önyargılı olunmamalı, görev ve sınırlar iyi bilinmeli, gerçek dışı ümit ve vaatlerde bulunulmamalıdır.
- Benzer sorunları yaşayanlar ile ilgili çözümlerin bilinmesi fayda sağlar.
- Danışanlarla ofis dışında danışmanlık gerektiren konuların konuşulmaması; sınırlı ancak nitelikli iletişim kurulması gerekir.
- Danışan ile fiziksel temas kurmamaya özen gösterilmeli,
- Özel ya da kişisel telefon numarası paylaşılmamalı,
- Hediye kabul edilmemeli,
- Tutanaksız kişiler teslim alınmamalı/edilmemelidir.
- Danışanlar tarafından çalışanların şikâyet edilmesi durumunda hassas olunması gerekir.
- Görüşmeci kişisel çözüm arayışlarına girmemelidir.
- Sıkıntılı durumlar veya karar verilmesi zor vakalarda görüşmeci tarafından görüşmeye ara verilebilir ve güvenilir kişilerden fikir alınabilir.
- Danışanın görüşmeyi yönlendirmesine izin vermemek gerekir.
- Görüşme sonrası danışana sorusu olup olmadığını sormak gerekir.
- Gerilim halinde görüşmeyi sonlandırmak gerekir.
- Mültecinin şiddet göstermesi karşısında verilecek tepki savunma ile sınırlı olmalıdır.
- Görüşmelere, eğer mümkünse aynı tercüman ile devam edilmelidir.
- İyi bir dinleyici olunmalıdır.

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

- Değişen mevzuat vb. gelişmeler takip etmelidir.
- Hizmet sunulan grubu iyi tanımak gerekir.
- Tüm gruplara eşit mesafede olmalıdır.
- Kontrollü olunmalı ve vaka iyi yönetmelidir.
- Danışan adına karar vermek yerine, danışanın karar vermesini kolaylaştırmalıdır.
- Soğukkanlı, sabırlı olabilmeli ve ani kararlardan kaçınmalıdır.
- Bilgi alışverişine ve soru sormaya açık olunmalıdır.
- İnsani bakış açısının önemi bilinmelidir.
- Duygusal çatışmalar karşısında dayanıklı olmalıdır.
- Çaresizlik duygusu ve sistemdeki aksaklıklardan ötürü suçluluk duygusu ön plana çıkmamalıdır.
- Her konunun çözümü olmayabilir.
- Mülteciler ve mülteci tercümanlar ile gündelik hayatta ve sosyal medyada arkadaşlık yapılmaması önerilir.
- Danışanın, görüşmeciyeye duygusal bağlılığı olduğu durumda, dosyanın başka bir görüşmeciyeye havale edilmesi gerekir
- Tercüman seçim hakkı baki kalmak şartıyla kurum dışı tercüman ile çalışılmamalıdır.
- Her vakayı kendi özelinde değerlendirmek gerekir.
- Konu ile ilgili diğer kurum ve kuruluşların yaptıklarını bilmek önemlidir (ASPİM, BMMYK, ASAM vd.)
- Görüşmelerin raporlanması önemlidir.
- Verilen danışmanlık ve hizmetlerin ücretsiz olduğu vurgusu yapılmalıdır.
- Anlatılması gerekenler ihtiyaç halinde başvurulmak üzere yazılı olarak hazır bulundurulmalıdır.
- Görüşme odası temiz olmalı, ortamda silah olarak kullanabilecek malzemelerin bulundurulmamasına (bardak, kesici ve delici aletler gibi) dikkat edilmelidir.
- Ortamda kişisel eşya ve doküman bulundurulmamalıdır.
- Görüşme söz konusu değilken tercüman, danışanla aynı odada bulunmamalıdır.
- Danışmanlık görüşmelerinin başkaları tarafından duyulmaması –mahremiyet- için gerekli önlemlerin alınması gerekir.

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

Hassas gruplarla çalışırken kişilerin problem çözme ve başetme kapasitelerini geliştirmeye çalışmalı kişilere, kaynak, hizmet ve şanslar tanıyan sistemler ile işbirliği yapmalı ve bu sistemlerin etkili ve insancıl çalışmasını geliştirmeye çalışmalıyız. Sonuç olarak hasss gruplarla çalışırken bir yandan da sosyal politikanın geliştirilmesine ve ilerletilmesine katkı vermiş oluyoruz. İhtiyaç sahiplerinin problemlerinin çözümüne yönelik danışan ve danışman birlikte hareket ediyor olmalıdır. Bunu yaparken sıklıkla vaka yönetimi dediğimiz bir teknik kullanırız. Vaka yönetimi kısaca *Hak temelli anlayış temelinde, kişilerin sorunlar özelinde ihtiyaçların karşılanmasına yönelik uygun, sistematik çalışma olarak tanımlayabiliriz.

